

İşletme Dergisi | The Business Journal

İŞLETME

Cilt 1 | Sayı 2 | 2020
Vol. 1 | Issue 2 | 2020

Dergi Hakkında

İşletme, Nisan ve Ekim aylarında yılda iki sayı olarak yayınlanan hakemli akademik bir dergidir. Türkçe ve İngilizce dillerinde makaleler kabul edilmektedir. *İşletme*'nin kapsamında, yönetim, muhasebe, finans, bankacılık, pazarlama, sayısal yöntemler, girişimcilik, üretim, ticaret hukuku, turizm, lojistik ve yönetim bilişim konularındaki akademik çalışmalar yer almaktadır. *İşletme*'nin amacı, işletme alanında araştırma ve derleme türlerinde gerçekleştirilen akademik çalışmaların ulusal ve uluslararası düzeyde ilgi duyanlarla paylaşılması yoluyla bilime katkı sunmaktır.

About The Journal

The *İşletme* is a peer-reviewed academic journal published two times (April, October) in a year in April. Articles in Turkish and English are accepted. The scope of the *İşletme* covers academic studies on management, accounting, finance, banking, marketing, numerical methods, entrepreneurship, production, commercial law, tourism, logistics and management informatics. The *İşletme* aims to contribute to science by sharing the academic studies carried out in the field of business with those interested at national and international level.

Editör / Editor In Chief

İbrahim Apak, PhD, *Aksaray Üniversitesi*

Editörler Kurulu / Editorial Board

İbrahim APAK, PhD, *Muhasebe ve Finansman, Aksaray Üniversitesi*

Talip ARSU, PhD, *Sayısal Yöntemler, Aksaray Üniversitesi*

Şefik ÖZDEMİR, PhD, *Yönetim, Örgütsel Davranış ve Girişimcilik, Aksaray Üniversitesi*

M. Bilgehan AYTAÇ, PhD, *Üretim Yönetimi ve Pazarlama, Aksaray Üniversitesi*

Mohammed ABUBAKAR, PhD, *Yönetim Bilişim Sistemleri, Antalya Bilim Üniversitesi*

Hilmi Can TURAN, PhD, *Ticaret Hukuku, Anayasa Mahkemesi*

Danışma Kurulu / Advisory Board*

Prof. Dr. Adnan ÇELİK, *Selçuk Üniversitesi*

Prof. Dr. Ali ÖZDEMİR, *Dokuz Eylül Üniversitesi*

Prof. Dr. Eyup AKIN, *Aksaray Üniversitesi*

Prof. Dr. Eyyüp YARAŞ, *Akdeniz Üniversitesi*

Prof. Dr. Haluk DUMAN, *Aksaray Üniversitesi*

Prof. Dr. Hasan TAĞRAF, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

Prof. Dr. Kenan GÜLLÜ, *Erciyes Üniversitesi*

Prof. Dr. Muammer ZERENLER, *Selçuk Üniversitesi*

Prof. Dr. Tahir AKGEMİCİ, *Selçuk Üniversitesi*

Prof. Dr. Tülay YENİÇERİ, *Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi*

Doç. Dr. Bahar YAŞIN, *İstanbul Üniversitesi*

Doç. Dr. İbrahim AKSU, *İnönü Üniversitesi*

Doç. Dr. Rabia ÖZPEYNİRCİ, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*

İletişim

isletmedergisi@gmail.com

<https://dergipark.org.tr/isletme>

Sayı Hakemleri*

Prof. Dr.	Selim Yüksel PAZARÇEVİREN	<i>İstanbul Ticaret Üniversitesi</i>
Dr. Öğr. Ü.	Ahmet TÜRKMEN	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Dr. Öğr. Ü.	Duygu CELAYİR	<i>İstanbul Ticaret Üniversitesi</i>
Dr.	Yusuf POLAT	<i>Aksaray Üniversitesi</i>

* Unvan ve alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir /Organized in title and alphabetical order.

İçindekiler

Dergi Hakkında.....	i
İçindekiler	iii

BDS 265 Kapsamında Bağımsız Denetim ve İç Kontrol İlişkisi

(Independent Audit And Internal Control Relationship Within The Scope of BDS 265) 1-14

Gencay KARAKAYA

Makale Türü/Paper Type: Derleme/Review

Muhasebe kariyeri tercihi: Ön lisans öğrencileri üzerine bir araştırma

(Accounting as a Career Preference: A Research on Associate Degree Students) 15-28

İbrahim APAK

Makale Türü/Paper Type: Araştırma/Research

BDS 265 Kapsamında Bağımsız Denetim ve İç Kontrol İlişkisi

(Independent Audit And Internal Control Relationship Within The Scope of BDS 265)

Gencay KARAKAYA^a

^a Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, gkarakaya@ticaret.edu.tr, ORCID ID: [0000-0002-2662-6031](https://orcid.org/0000-0002-2662-6031)

Öz

Ülkemizde icra edilen bağımsız denetim faaliyetlerinde, standart usullerin tesis edilmesi maksadıyla yayımlanan bağımsız denetim standartları, teori ve uygulamada önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Söz konusu standartlar uluslararası düzenlemeler ile paralel olarak artmakta ya da güncellemeler ile daha ihtiyaca uygun hale getirilmektedir. Yine bu kapsamda yayımlanan BDS 265 iç kontrol eksikliklerinin üst yönetimden sorumlu olanlara ve yönetime bildirilmesi (bundan sonra BDS 265 olarak ifade edilecektir) standardı, bağımsız denetim ve iç kontrol yapısı özelinde kurgulanmıştır. Bağımsız denetim sürecinin en temel denetim kanıtlarından olan iç kontrol yapısı ile ilgili durumu gözlemek ve olası eksikliklerin yönetime sunulması üzerine inşa edilen standart, denetçiler için önemli bir kılavuz niteliğindedir. Çalışmada BDS 265 kapsamında bağımsız denetim ve iç kontrol ilişkisi irdelenmiş, etkin ve verimli bir denetim süreci için iç kontrol yapısının önemine vurgu yapılmıştır. Yine bağımsız denetçilerin iç kontrol yapısını da denetleyerek üst yönetime zamanında, uygun ve yazılı bir rapor hazırlama süreci standart çerçevesinde incelenmiştir. Sonuç olarak, etkin ve verimli bir yönetimin tesis edilmesi adına, bağımsız denetim ve iç kontrol yapısı karşılıklı olarak birbirlerini destekleyici ve tamamlayıcı roller alması gerekliliği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Bağımsız Denetim,
İç Kontrol,
BDS 265

Makale türü:

Derleme

Abstract

Independent audit standards, which are generated with the purpose of establishing standard procedures, fill a significant gap in theory and practice for the independent audit activities carried out in our country. A forementioned standards advance in parallel with international regulations or they are made more suitable for needs with the updates. Generated in that scope, BDS 265 standard of reporting the internal control deficiencies to the administration and the responsible people from top management (it will be expressed as BDS 265 from now on), was created as specific to independent audit and internal control structure. The standard, which was built on observing the situation about the internal control structure that is one of the primary audit evidences of independent audit process and on presenting the possible deficiencies to the administration, is an important guide for the auditors. In the study, the relationship of independent audit and internal control was scrutinized within the scope of BDS 265 and there was laid and emphasis on the importance of internal control structure for an effective and productive audit process. The independent auditors' timely, proper, and written report preparation process to the top management by also controlling the internal control structure was examined within the frame of the standard. Consequently, it was stated that independent audit and internal control structure ought to take mutually supportive and supplementary roles on behalf of establishing an effective and productive management.

Keywords:

Independent Audit,
Internal Control,
BDS 265

Paper type:

Review

Başvuru/Received: 21.09.2020 | Kabul/Accepted: 01.10.2020 , iThenticate benzerlik oranı/similarity report: %12

Giriş

Etkin ve ortak denetim süreçlerinin inşa edilmesi amacıyla yayımlanan bağımsız denetim standartları, sadece finansal tabloların değil diğer yönetsel araçların da denetlenmesi üzerine inşa edilmiştir. Denetlenen kurumun finansal ve finansal olmayan süreçleri için yapılan denetim faaliyetleri, doğru ve geçerli bilginin oluşması noktasında ki temel dinamiklerin başında gelmektedir. BDS 265 başlıklı standart, denetçilerin denetim esnasında göz önünde bulundurması gereken ve denetime konu edilmesi gereken iç kontrol yapısının denetimi ve tespit edilen olası eksiklerin, ilgili birimlere bildirilmesi üzerine kurulmuştur. Genel kabul görmüş denetim standartları kapsamında da ifade edildiği üzere, iç kontrol yapısı denetim süreçlerinde görüş bildirme aşamalarında ki en temel denetim kanıtları arasında sayılmaktadır.

Bu anlamda iç kontrol yapısının etkinlik ve verimliliği ile denetim görüşü arasında doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilir. Temelde işletmelerin varlıklarının korunması ve doğru bilginin oluşması amacıyla kurulan iç kontrol yapısı, etkinliği ve verimliliği nispetinde değer oluşturabilmektedir. Bu noktada, iç kontrolden beklenen verimin elde edilip edilmediği denetlenmelidir. Olası eksiklikler ilgili birimlere aktarılmalıdır. Yönetimler tarafından rasyonel kararların verilmesi ve uygulanması süreci bu yolla desteklenmelidir. Söz konusu durum kaliteli rekabetin, katma değer ve doğru bilginin oluşturulması ve aktarılması noktasında olumlu sonuçlar doğuracaktır. Çalışmada bu noktadan hareketle; iç kontrol ve bağımsız denetime ilişkin temel teoriler, konuya ilişkin literatür araştırması ve ilgili standart kapsamında çeşitli çıkarımlar aktarılmıştır.

1. Literatür Taraması

Denetim ve iç kontrol ilişkisinin literatürde çokça işlendiği görülmektedir. Özellikle muhasebe biliminin temel konuları olan denetim ve iç kontrol konuları hem nitel hem nicel araştırmalarla ele alınmış ve çeşitli çıkarımlara erişilmiştir. Fakat bu çalışma bağımsız denetim ve iç kontrol ilişkisini bağımsız denetim standartları kapsamında inceleyerek farklı bir yol izlemiştir.

Bozkurt (1995); “Bağımsız Denetimde İç Kontrol Yapısının Tanınması Ve Kontrol Riskinin Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada; iç denetim ve bağımsız denetim süreçlerinin yürütülmesi esnasında iç kontrol yapısının en temel kaynaklardan olduğu ifade edilmiştir. Olumlu iç kontrol yapısının varlığı, olumlu denetim görüşlerinin oluşması noktasında kuvvetli ipuçları verdiği aktarılmıştır.

Çalışmanın temel amacının, teori ve uygulama noktasında birlikte ele alınan iç kontrol ve bağımsız denetim hakkında temel esasları aktarmak ve denetçinin kontrol riskini hangi aşamalardan sonra belirlediğini ortaya koymak olduğu belirtilmiştir.

Ünal Uyar ve Kınay (2004); “Yeni TTK’ ya Göre, Bağımsız Denetim Kapsamına Alınması Muhtemel İşletmelerin İç Kontrol Sisteminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği” başlıklı çalışmada, 2013 yılında yapılan Türk Ticaret Kanunu düzenlemesi bağlamında, Antalya ilinde faaliyet gösteren 56 şirketin iç kontrol yapıları araştırılmıştır. Şirketlere 38 soruluk anket yönetilmiş ve 13 farklı hipoteze yanıt aranmıştır. Çalışma sonucunda iç kontrol sisteminin etkinliğini sağlamak

yalnızca yönetsel kontrollerin ya da muhasebe kontrollerin tek başına etkinliğini sağlamak değil, her ikisinin birlikte uyum içerisinde etkinliğini sağlamakla mümkün olacağı kanaatine ulaşılmıştır. Bunun yanında gerek belgelerin, gerekse işletmedeki varlıkların korunması anlamında güvenlik sisteminin etkin şekilde hazırlanması ve bunların etkinliğinin ölçülmesi ile iyileştirilmesi anlamında, kendi konusunda uzman denetçilerin işletmede bulundurulmaları hususu tavsiye edilmiştir.

Fadzil (2005); “Internal Auditing Practices and Internal Control System” başlıklı çalışmada, denetim konusunda yayımlanmış uluslararası düzenlemelerin, işletmelerde kurulan iç kontrolün kalitesine etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Tanımlayıcı ve çıkarımsal analizlerin kullanıldığı bu çalışmada, iç denetim, denetim programı ve denetim raporlamasının iç kontrol sisteminin risk değerlendirme yönünü önemli ölçüde etkilediği aktarılmıştır.

Demir vd.(2008); “İç Kontrol, İç Denetim ve Bağımsız Denetim İlişkisi” başlıklı çalışmada, ilgili konuların birbirleri ile olan ilişkisini detaylı şekilde işlemiştir. İşletmelerin yaşadığı finansal ya da finansal olmayan süreçlerde, etkileri değişmekle birlikte iç kontrol, iç denetim ve bağımsız denetimin sorumluluğu olduğu ifade edilmiştir. Çalışma sonucunda; etkin ve verimli işleyen bir iç denetim sistemi, iç kontrol ve bağımsız denetim ile uyumuna bağlı olarak katma değer oluşturabileceği ifade edilmiştir.

Göçen (2010); “Kurumsal Yönetim, İç Kontrol ve Bağımsız Denetim: Parmalat Vakası” başlıklı çalışmada, kurumsal yönetimin önemli bir fonksiyonu olan iç kontrol ve finansal skandallar serisiyle başlayan bir sürecin parçası olan bağımsız dış denetimin gerekliliği incelemiştir. Çalışmada vaka incelemesi yapılarak kurumsal yönetimin önemi, kurumsal yönetimin bir unsuru olan iç kontrol ile yönetim ve ilişkili firmalar arasındaki ilişki ve bağımsız denetim olgusu işlenmiştir.

Sabuncu (2017); “İşletmelerde İç Denetim ve İç Kontrol İlişkisi” başlıklı çalışmada iç kontrolün etkin ve verimli sonuçlar verebilmesinin iç denetim ile yakından ilişkili olduğunu ifade etmiştir. İlgili konuların birbirleri olan uyumunun, doğru ve güvenilir bilginin oluşumuna destek olduğu ifade edilmiştir. Bu aşamada uluslararası standartlar ile uyumlu düzenlemelerin tesis edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Tanyeri ve Memiş (2017); “Bağımsız Denetimin Etkinliği Açısından İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi Ve Komitelerin Önemi” başlıklı çalışmada, bağımsız denetçilerin finansal tablo denetimi öncesinde iç kontrol yapısının denetimini gerçekleştirerek değerlendirme yapılması gerekliliğini ifade etmektedir. Etkin bir iç kontrol yapısının varlığı ve etkin komitelerin tesis edilerek işletilmesi sonucunda bağımsız denetimin daha kaliteli ve güvenilir sonuçlar verebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

2. BDS 265 ve Genel Çerçevesi

Gerek teori gerek uygulama alanlarında sıkça çalışılan bağımsız denetim ve iç kontrol kavramlarının ilişkileri, bu standart özelinde farklı bir açıdan ele alınmıştır. Bağımsız denetim ve iç kontrol kavramlarının ilişkisi tek bir açıdan değil, birden fazla yönden irdelenmiştir. İlgili standart, bağımsız denetçinin iç kontrol yapısına yönelik

denetimi esnasında salt denetim değil, tespit edilen aksaklık ve eksiklikleri ilgili yöneticilere aktararak işletmelerin sürekliliğine katkı sunması gerekliliğini vurgulamıştır. Bu nedenle henüz standardın başında BDS 265'i, BDS 200 "Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi" başlıklı standart ile birlikte ele alınması gerektiğini belirtmiştir.

Büyük ölçüde mutabakat sağlandığı üzere denetçiler; sadece finansal tablo denetimi değil, aynı zamanda iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim denetimlerini de ifa etmektedirler. Bu nokta da ifade edilen bir hiyerarşi tesisi değil, iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetimin de işletmelerin paydaşları özelinde iddiaları olması nedeniyle denetlenmesi gerekliliğidir. İç kontrol yapısının ilgililere, işletmelerin doğru finansal bilginin elde edildiği ve sunulduğu hususunda verdiği makul güvence, etkin yatırım ve işletme politikalarının devamı için denetlenmelidir. Söz konusu denetimin işletme organizasyonu içerisinde yer alan birimlerce yapılması durumunda iç denetim ve bağlı düzenlemeleri ortaya çıkarmaktadır. İşletme içi karar süreçleri açısından iç denetim düzenlemeleri büyük ölçüde yeterli olmaktadır (Yeni TTK'da işletme içi süreçlerde –kar dağıtımı vb.- bağımsız denetim talep edilen konular ve başlıklar düzenlenmiştir fakat detaylar bu çalışmada aktarılmamıştır).

Söz konusu denetim dışarıdan ve bağımsız kişilerce yapılması ise bağımsız denetim olarak ifade edilmektedir. İşletme faaliyetlerinde dış paydaşları ilgilendiren hamlelerde tarafların karar verme süreçlerinde başvurduğu temel mekanizma bağımsız denetimdir. Özellikle yatırım, satın alma, devralma, tedarikçi seçimi gibi konularda taraflar, işletmelerin finansal ve yönetsel faaliyetlerinin bağımsız denetimden geçmiş olmasını beklemektedir. Bu noktada denetçinin temel sorumluluğu, işletmenin iç kontrol yapısı hakkında denetim yapmak ve iç kontrol yapısının temel bileşenleri özelinde eksiklik ve aksaklıkları ilgililere bildirmektedir. BDS 265'in devreye girdiği bu noktada, denetçilerin ilgili bildirimleri hangi usul ve esaslar çerçevesinde hangi birimlere ne şekilde yapacağı belirlenmiştir.

BDS 265'de standardın kapsamı şu şekilde ifade edilmiştir (BDS 265: 1);

"Bu Bağımsız Denetim Standardı (BDS), denetçinin finansal tabloların denetimi sırasında tespit ettiği iç kontrol eksikliklerini uygun bir biçimde üst yönetimden sorumlu olanlara ve yönetime bildirmesine yönelik sorumluluğunu düzenler. Bu BDS denetçiye, iç kontrolün anlaşılması ve kontrol testlerinin tasarlanması ve uygulanması bakımından, BDS 315 ve BDS 330 hükümlerinde yer alan sorumluluklara ilâve sorumluluklar yüklemesin. BDS 260'da, denetçinin denetimle ilgili olarak üst yönetimden sorumlu olanlarla iletişim kurma sorumluluğuna ilişkin ilâve düzenlemeler yer almaktadır."

Yine ilgili kapsam düzenlemesi başlığı altında önemli olan diğer husus, önemli yanlışlık konusu üzerinden aktarılmıştır. Şöyle ki (BDS 265: 2);

"Önemli yanlışlık risklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi sırasında denetçinin denetimle ilgili iç kontrolü anlaması gerekir. Denetçi söz konusu risk değerlendirmelerini yaparken; iç kontrolü - iç kontrolün etkinliği hakkında bir

görüş vermek amacıyla değil- içinde bulunulan şartlar altında uygun olan denetim prosedürlerini tasarlamak amacıyla dikkate alır. Denetçi iç kontrol eksikliklerini sadece risk değerlendirme sürecinde değil, denetimin diğer aşamalarında da tespit edebilir. Bu BDS, tespit edilen eksikliklerin hangilerinin denetçi tarafından üst yönetimden sorumlu olanlara ve yönetime bildirilmesi gerektiğini belirler.”

2.1. BDS 265 Kapsamında Bağımsız Denetim ve İç Kontrol Etkileşimi

Genel kabul görmüş denetim standartlarının çalışma alanı standartları içerisinde aktarılan iç kontrol sisteminin incelenmesi, çalışmanın da temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Denetçi, denetim faaliyeti esnasında uyulması gereken kurallar ve usullerin düzenlendiği bu standartlara göre hareket etmeli ve her aksiyonda bu standartlar sınırında kalmaya gayret göstermelidir.

Bağımsız denetim ve iç kontrol yapılarının kavramsal çerçeveleri çokça işlenmiş ve farklı çalışmalarda farklı yönleri ile ele alınmıştır. Bu aşamada konu bütünlüğünün sağlanması amacıyla ilgili kavramların genel kabul görmüş tanımları detaylara girmeden aktarılmaya çalışılmıştır. İç kontrol ile ilgili en geniş kabullere ulaşan düzenlemeler COSO (The Committee of Sponsoring Organization) tarafından yapılmıştır. Belirli dönemlerde çıkarılan çerçeveler ile güncellemeler getirilmiş ve iç kontrol ile ilgili genel bir kavramsal tanımlamaya ulaşılmıştır. COSO (2013)'ya göre iç kontrol; İç bir işletmenin yönetim kurulu, üst yönetim ve diğer çalışanları tarafından etkilenen ve işletmenin temel hedeflerinin yerine getirildiğine dair makul bir güvencenin elde edilmesini sağlayan geniş bir yapıdır.

Bir kurum ya da işletmede; etkili bir iç kontrol yapısı oluşturma sorumluluğu yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu, iç kontrol yapısının etkin ve verimli şekilde işlemesi adına, devam eden süreçleri takip eder ya da bunun takip edilmesini üst yönetimden talep eder (Türedi ve Karakaya, 2015: 72).

Bağımsız denetim ile ilgili çok geniş tanımlamalar ve açıklamalar yapılmıştır. Fakat en basit ve temel tanımlama yine bağımsız denetim standartlarından BDS 200 içerisinde yapılmıştır. BDS 200'e göre bağımsız denetim; hedef kullanıcıların finansal tablolara duyduğu güven seviyesini artırmaktır. Bu amaca, finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin denetçi tarafından verilen görüşle ulaşılır (BDS 200: 4).

İç kontrol sisteminin bağımsız denetçilerce incelenmesi, işletme için var olan temel risklerin önceden ve doğru olarak saptanabilmesine, denetim süresinin kısalmasına, dolayısıyla müşteri işletmenin daha az ücret ödemesine neden olur. İç kontrol sisteminin etkinliği arttıkça, denetim riski azalır (Aksoy, 2005: 170). İşletmede kurulan iç kontrol sistemi ne kadar etkin ise, denetçinin işletmenin finansal tablolarına olan güveni artacak ve denetim riski önemli derecede azalacaktır (Güredin, 2010: 39). İç kontrol sisteminin denetlenmesinin amacı, asıl denetim sürecinde ortaya çıkabilecek riskleri azaltmak ve bu yolla denetim riskini kontrol edilebilir seviyede tutmaktır. Denetim riski seviyesinin yüksek olması ile doğru ve güvenilir bir denetim görüşü ortaya koyabilme arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur.

Denetçi bu amaçla işletmenin muhasebe ve finans sistemini inceler, sistemin çalışması hakkında bilgi toplar, belgeleri inceler, personelin çalışmalarını gözlemler, varlıkları yerinde görür, bazı verileri bizzat hesaplar, ilgililere sorular sorar ve diğer yollara başvurarak denetim için gerekli bilgileri elde eder (Tuan,2009:7). İç kontrol sisteminin etkinliği denetim riskini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda iç kontrol bağımsız denetimde örneklemin büyüklüğü, denetimin süresi ve denetimin önemlilik düzeyinin tespitinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenlerle iç kontrol sistemi bağımsız denetim çalışmalarında kapsam belirlenmesinde etkili olmaktadır (Yavaşoğlu, 2001: 62).

İç kontrol sisteminin bağımsız denetçi tarafından gözden geçirilmesinin temel amacı, denetlenen işlemin muhasebe sistemi tarafından tutulan hesapların ve hazırlanan finansal raporların güvenilirliğini saptaman ve yılsonu denetimi sırasında uygulanacak denetim işlemlerinin türünü kapsamını ayrıntı derecesini ve uygulama zamanını belirlemektir. Bundan başka; bağımsız denetçiler sistemin işlerliği hakkında görüş bildirip işletme yöneticilerine sistemi iyileştirilmesi konusunda önerilerde bulunabilirler (Yalman,2014: 123).

Genel kabul görmüş denetim standartlarının ikinci grubunu oluşturan Çalışma Sahası Standartları, denetim kanıtı toplamada ve bu kanıtları değerlendirmede denetçiye yol göstererek, güvenilir denetim kanıtlarının elde edilmesini sağlamaktadır. Denetçinin Çalışma Sahası Standartları kapsamında denetim işlevini gerçekleştirebilmesi için, işletmenin iç kontrol sisteminin incelenerek, iç kontrol sistemi hakkında bir değerlendirmede bulunulması gerekmektedir (Tanyeri ve Memiş, 2017: 64). İç kontrol sisteminin incelenmesi ve değerlendirilmesi standardı göz ardı edilerek yapılan bir denetimi kaliteli ve güvenilir bir denetim olarak kabul etmek mümkün değildir. Bu sebeple, kaliteli bir bağımsız denetim için vazgeçilemez bir nitelik taşıyan bu standardın, denetim sürecinde bağımsız denetçi tarafından önemle dikkate alınarak uygulanması gerekmektedir (Tuan:8).

Denetim standartları kapsamında ifade edildiği üzere denetçi; iç kontrol yapısının etkinlik ve verimliliğini denetleyerek, işletmenin genel faaliyetleri ile ilgili de bilgi sahibi olmaktadır. Bir nevi örneklem yoluyla yapılan denetim gibi, iç kontrol hakkında elde edilen izlenimler tüm denetim sürecine de etki etmektedir. İşletme varlıklarının korunması, doğru bilginin elde edilmesi ve doğru raporlama yapılması hususunda görevli olan iç kontrol yapısının incelenmesi, bütün denetim sürecini hızlandıran ve denetim görüşünü oluşturma noktasında olumlu katkı sunan bir faaliyet olarak ifade edilmektedir. İç kontrol yapısının denetiminde elde edilen olumlu izlenimler, işletmenin finansal raporlarında ve genel olarak faaliyetler bütününde yapısal sorunların olmayacağı noktasında bir çıkarım oluşmasına neden olabilmektedir.

İşletmenin sahipleri ve üçüncü kişiler, doğal olarak, işletmeyi önemli hata ve hilelerden korumak amacıyla kurulan iç kontrol sisteminin etkinliğine güvenmek için yönetimden daha çok açıklama ve bağımsız dış denetçilerden de denetlenmiş finansal tablolar hakkında daha çok doğrulama istemektedirler (Kepekçi, 2004: 10). Etkin ve verimli bir işletme yönetimi oluşturmak için sırasıyla, etkin ve verimli bir iç kontrol,

iç kontrolü denetleyecek etkin bir iç denetim ile daha da güçlendirecek bir kurumsal yönetim anlayışının varlığı gerekmektedir (Türedi vd. 2015: 56).

Bağımsız denetçinin iç kontrol sistemini tanımak amacıyla kullanacağı denetim yordamların yapısı ve kapsamı işletmenin büyüklüğüne, iç kontrol sisteminin basit veya karmaşık oluşuna, işletme politikasına, özel hesap ve işlemlere ilişkin hata ve yolsuzlukların önem derecesine göre değişiklik gösterebilir (Tunçay, 2011: 99).

Bağımsız denetçilerin işletmelerde ki temel görevi, iç kontrol yapısını tasarlamak değil, var olan mevcut yapıyı inceleyerek güvenilirliğini araştırmak ve eksiklikleri yönetime bildirmektedir. Denetim sürecinde ve sonrasında üst yönetimle kurulması gereken iletişim için yayımlanan BDS 260 standardı bu konuda önemli düzenlemeler içermektedir. BDS 265 standardının temel amacı şu şekilde aktarılmıştır (BDS 265:1);

“Denetçinin amacı, denetim sırasında tespit ettiği ve mesleki muhakemesi sonucunda üst yönetimden sorumlu olanların ve yönetimin dikkatini çekmeyi gerektirecek kadar önemli olduğuna kanaat getirdiği iç kontrol eksikliklerini uygun bir biçimde üst yönetimden sorumlu olanlara ve yönetime bildirmektir.”

Açıklamadan da anlaşıldığı üzere denetçiler, iç kontrol yapısının denetimi sonucunda bir görüş bildirmekten ziyade, önemli gördüğü ve denetim görüşünün etkileyebilecek hususları üst yönetime aktararak giderilmesini talep edebilmektedir. Bu noktada iç kontrol yapısı ile ilgili müstakil bir denetim görüşüne ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte denetçi, iç kontrol yapısından elde edilen bilgiler ile denetim sürecinde kullanacağı kontrol risk düzeyini de elde etmiş olacaktır. İşletme özelinde tespit edilen kontrol riskleri düzeyine bağlı olarak; denetimin kapsamı, süresi, evreni ya da örnekleme tespit edilerek ve etkin bir denetim için temel hazırlıklar sağlanmış olacaktır.

Bağımsız denetçi, denetim esnasında önemli yanlışlık türlerini tanımlamada, belirlenen önemli yanlışlık türlerini etkileyen risk faktörlerini gözden geçirmede ve bağımsız denetim tekniklerinin kapsamı, zamanlaması ve yapısını tasarlamada iç kontrol sisteminin işleyişine ilişkin elde ettiği bilgilerden istifade etmektedir (SPK, 2014).

İşletme sahipleri ile üçüncü kişiler, işletmeyi önemli hata ve hilelerden korumak amacıyla kurulan iç kontrol sisteminin etkinliğine güvenmek için yönetimden daha çok açıklama ve bağımsız denetçilerden denetlenmiş finansal tablolar hakkında daha çok doğrulama isterler (Kepekçi, 2004: 10). Bu nedenle bağımsız denetçiler işletmelerin yönetim anlayışlarını temsil eden iç kontrol yapılarını da denetleyerek, kendileri için de denetim kanıtları elde etmiş olacaktırlar.

İç kontrol sisteminin değerlendirilmesi, sistemin temel öğelerinin hedeflerini yerine getirip getiremediğini inceler. İşletme yöneticileri ile mevcut kontrol prosedürlerini, yöntemlerini ve organizasyon planını tartışmak anlamına gelir. İç kontrol sistemi değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken bazı unsurlar vardır. Bunlar (Saltık, 2006: 14):

- i. Meydana gelebilecek hata ve usulsüzlük türleri,

- ii. Bu tür hata ve usulsüzlükleri önleyecek veya tespit edebilecek kontrol prosedürleri,
- iii. Bu prosedürlerin tatmin edici bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği,
- iv. Mevcut kontrol prosedürlerinin tespit edemediği zayıflıklar
- v. Bu zayıflıkların uygulanacak denetim prosedürlerinin yapısı, zamanlaması ve kapsamı üzerindeki etkileridir.

İç kontrol sisteminin incelenmesinde bilgisayar teknolojisinden yararlanılması iç denetimin ve dış denetimin hızlı ve güvenilir yapılmasında etkili olmaktadır. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesine paralel olarak denetçilerin de kendilerini bu konuda geliştirmeleri ve bilgisayar destekli denetim tekniklerinden yararlanmaları daha sağlıklı denetim görüşüne ulaşmalarını sağlayacaktır (Kıracı, 2004: 201).

2.1.1. BDS 265 Kapsamında İç Kontrol Eksikliği Kavramı

İç kontrollerdeki eksiklikler, yapının ne kadar sağlam bir şekilde tasarlandığına bakılmaksızın herhangi bir kontrol ortamında ortaya çıkabilir. En iyi yönetim tarafından geliştirilen en iyi iç kontrol yapıları bile finansal tablolardaki önemli yanlışlık riskini ortadan kaldıramaz. Güçlü bir iç kontrol sistemi, finansal tablolardaki önemli yanlışlık riskini tamamen ortadan kaldırmaz, azaltabilir. İç kontrol yapısı, finansal tablolardaki hata ya da hileleri tespit edemeyecek, önleyemeyecek ve düzeltemeyecek şekilde tasarlandığında ve uygulandığında iç kontrol yapısının eksikliğinden bahsedilmektedir.

Yönetim kurulu, yürütülen faaliyetlerin etkinlik, verimlilik ve uygunluğunu iç ve bağımsız denetçiler aracılığı ile denetlediklerinden, denetimin faaliyetini varlığı da kontrol ortamını önemli oranda etkilemektedir (Özbek, 2013).

İç kontrol yapısının etkin ve verimli olmayışı ya da eksikliği ifadesinden ne anlaşılması gerektiği yine BDS 265’de şu şekilde ifade edilmiştir;

(a) *İç kontrol eksikliği:*

(i) *Bir kontrolün, finansal tablolarda yer alan yanlışlıkları zamanında önleyemeyecek veya tespit edip düzeltemeyecek şekilde tasarlanması, uygulanması veya kullanılması veya*

(ii) *Finansal tablolarda yer alan yanlışlıkları zamanında önlemek veya tespit edip düzeltmek için gereken bir kontrolün bulunmaması durumunda mevcuttur.*

(b) *Önemli iç kontrol eksikliği: Denetçinin mesleki muhakemesi sonucunda, üst yönetimden sorumlu olanların dikkatini çekmeyi gerektirecek kadar önemli olduğuna kanaat getirdiği iç kontrol eksikliği veya eksikliklerin bileşimidir.*

BDS 265 iç kontrol etkinliğinin değerlendirirken iki farklı kategori üzerinden ilerlemiştir. Bunlarda ilki iç kontrol yapısının finansal tablolarda ki mevcut ya da muhtemel eksiklikleri düzeltebilme kapasitesi ya da uygun bir kontrol hamlesinin

olup olmaması, diğer ise üst yönetime iletilmesi gerekecek kadar yapısal bir eksikliğin olduğu durumlardır.

Bu noktada iç kontrol yapısının ve bileşenlerinin, işletme faaliyetlerinde meydana gelebilecek aksaklık ya da eksikliklere karşı getireceği çözümler ya da çözümsüzlükler denetçinin bu aşamadan sonra ki kararlarını da etkileyecektir. Denetçi iç kontrol yapısının yapısal eksikliklerini tespit etmesi durumunda, zamanında ve yazılı olarak üst yönetime bildirimlerini yaparak, erken önlemlerin alınması için yönetime zaman kazandırabilir.

Eksikliklerin üst yönetime ve ilgililere bildirilmesi sürecinde denetçilerin şu kapsamda bilgi aktarımını sağlaması gerekmektedir (BDS 265: 7);

(a) Eksikliklerin tanımlanması ve muhtemel etkilerine ilişkin bir açıklama,

(b) Üst yönetimden sorumlu olanların ve yönetimin, bildirim kapsamını anlayabilmesini sağlayacak yeterlilikte bilgi. Denetçi bu kapsamda özellikle;

(i) Denetimin amacının finansal tablolar hakkında bir görüş vermek olduğunu,

(ii) Denetim sırasında finansal tabloların hazırlanmasıyla ilgili olan iç kontrolün, iç kontrolün etkinliğine ilişkin bir görüş vermek amacıyla değil, içinde bulunulan şartlara uygun denetim prosedürleri tasarlamak amacıyla dikkate alındığını,

(iii) Raporlanan hususların, denetim sırasında tespit edilen ve üst yönetimden sorumlu olanlara raporlanmasını gerektirecek kadar önemli olduğu sonucuna vardığı iç kontrol eksiklikleriyle sınırlı olduğunu açıklar.

Önemli iç kontrol eksikliği, denetçinin işletmelerin kontrol yapıları ile ilgili yapısal ve kronik sorunların tespit etmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Bu durumda denetçi, uygun zaman ve yöntemlerle üst yönetimle iletişime girmeli ve gerekli bilgiyi aktarmalıdır.

Denetçinin iç kontrol yapısında tespit ettiği eksikliklerin üst yönetime aktarılması gerektiği kadar önemli olup olmayacağı, aşağıda ki hususlar özelinde değerlendirilebilmektedir (BDS 265: 12);

- Eksikliklerin gelecekte finansal tablolarda önemli yanlışlıklara yol açma ihtimali,
- İlgili varlık veya borçların zarar veya hileye açıklığı,
- Gerçeğe uygun değer muhasebesindeki tahminler gibi tahmini tutarların belirlenmesindeki subjektiflik ve karmaşıklık,
- Eksikliklerden etkilenmeye müsait finansal tablo tutarları,
- Eksiklik veya eksikliklerden etkilenmeye müsait hesap bakiyesinde veya işlem sınıfında gerçekleşmiş veya gerçekleşebilecek faaliyetin hacmi,
- Kontrollerin finansal raporlama sürecindeki önemi, örneğin:
 - Genel izleme kontrolleri (yönetimin gözetimi gibi).
 - Hilenin önlenmesine ve tespitine ilişkin kontroller.
 - Önemli muhasebe politikalarının seçimi ve uygulanmasına ilişkin kontroller.
 - İlişkili taraflarla yapılan önemli işlemlere ilişkin kontroller.
 - İşletmenin olağan iş akışı dışındaki önemli işlemlerine ilişkin kontroller.

- *Dönem sonu finansal raporlama sürecine ilişkin kontroller (tekrarlanmayan yevmiye kayıtlarına ilişkin kontroller gibi).*
- *Kontrol eksiklikleri sonucunda tespit edilen istisnaların nedeni ve sıklığı,*
- *Eksikliğin diğer iç kontrol eksiklikleriyle etkileşimi.*

Yine BDS 265’de aktarılan ve önemli iç kontrol eksiklerinin bulunduğu örnekler şu şekildedir(BDS 265: 13);

- *Kontrol çevresinin etkin olmayan yönlerine ilişkin kanıtlar, örneğin:*
 - *Yönetimin finansal olarak ilgilendiği önemli işlemlerin, üst yönetimden sorumlu olanlar tarafından uygun biçimde incelenmediğine dair göstergeler,*
 - *Önemli olsun veya olmasın, işletmenin iç kontrolü tarafından önlenemeyen yönetim hilesinin tespit edilmesi,*
 - *Yönetimin daha önceden kendisine bildirilen önemli eksikliklere yönelik uygun düzeltici adımları atmaması,*
- *Bir risk değerlendirme sürecinin oluşturulmasının beklendiği bir durumda; işletmede böyle bir sürecin bulunmaması,*
- *İşletmenin risk değerlendirme sürecinin etkin olmadığına ilişkin kanıtlar; örneğin denetçinin işletmenin risk değerlendirme sürecinin tespit etmiş olması gerektiğini düşündüğü bir “önemli yanlışlık” riskinin, yönetim tarafından tespit edilememesi,*
- *Belirlenen ciddi (önemli) risklere yetersiz karşılık verildiğine ilişkin kanıtlar; örneğin, böyle bir riske karşılık kontrollerin bulunmaması,*
- *İşletmenin iç kontrolü tarafından önlenemeyen veya tespit edilip düzeltilemeyen ancak denetçinin uyguladığı prosedürler sırasında tespit edilmiş olan yanlışlıklar,*
- *Hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlığa ilişkin düzeltmenin yansıtılması amacıyla önceden yayınlanmış finansal tabloların yeniden düzenlenmiş olması,*
- *Yönetimin finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin yaptığı gözetimde yetersiz kaldığına dair kanıtlar.*

2.1.2. BDS 265 Kapsamında İç Kontrol Eksikliklerinin Yönetime Bildirilmesi

Denetçiler işletmelerde ki iç kontrol yapısının denetlenmesi sonucunda tespit ettiği eksikleri yönetime zamanında ve yazılı olarak iletmesi gerekmektedir. Denetçiler bu sayede oluşabilecek asimetrik bilginin önüne geçilmesi noktasında yönetime katkıda bulunacaktır. BDS 265 kapsamında önemli iç kontrol eksikliklerinin üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilmesi konusu detaylı şekilde işlenmiş ve maddeler halinde denetçinin ve yöneticilerin uyması gereken ilkeler aktarılmıştır (BDS 265: 14);

- *Önemli eksikliklerin yazılı olarak üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilmesi bu hususların önemini yansıtır ve üst yönetimden sorumlu olanların gözetim sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur. BDS 260, üst yönetimden sorumlu olanların tamamının işletmenin yönetiminde yer aldığı durumlarda bu kişilere yapılacak bildirimlere ilişkin dikkate alınması gereken hususları düzenler.*

- *Denetçi yazılı bildirim ne zaman yapılacağına karar verirken, iletilen bu bildirim üst yönetimden sorumlu olanların gözetim sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamada önemli bir faktör olup olmayacağını dikkate alabilir. Ayrıca Kurum tarafından belirlenen işletmeler ile borsada işlem gören işletmeler söz konusu olduğunda üst yönetimden sorumlu olanların, mevzuat veya diğer amaçlar açısından iç kontrole ilişkin belirli sorumluluklarını yerine getirmeleri için denetçinin yazılı bildirimini finansal tabloların onaylanma tarihlerinden önce almaları gerekebilir. Diğer işletmelerde denetçi yazılı bildirim daha sonraki bir tarihte düzenleyebilir.*
- *Denetçi, “önemli yanlışlık” risklerini en aza indirmek amacıyla, önemli eksikliklerin yazılı bildirim zamanlamasına bakmaksızın düzeltici işlemlerin zamanında yapılmasına yardımcı olmak için önemli eksiklikleri ilk aşamada yönetime ve -uygun hâllerde- üst yönetimden sorumlu olanlara sözlü olarak bildirebilir. Ancak bu uygulama denetçinin bu BDS uyarınca gerekli olan önemli eksiklikleri yazılı olarak bildirme sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.*
- *Önemli eksikliklerin ne kadar detaylı olarak bildirileceği, içinde bulunulan şartlara göre denetçinin mesleki muhakemesine bağlıdır. Aşağıdaki faktörler, denetçinin bildirimde ne seviyede detay vereceğine karar verirken göz önünde bulundurabileceği hususlara örnektir:*
 - *İşletmenin niteliği. Örneğin, kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (KAYİK) için gerekli olan bildirim, diğer işletmelere göre farklı olabilir,*
 - *İşletmenin büyüklüğü ve karmaşıklığı; örneğin, karmaşık bir işletme için gerekli olan bildirim, basit bir faaliyet yürüten işletmeninkinden farklı olabilir,*
 - *Denetçinin tespit ettiği önemli eksikliklerin niteliği,*
 - *İşletmenin üst yönetim yapısı; örneğin, üst yönetimden sorumlu olanlar arasında işletmenin faaliyet gösterdiği sektör veya etkilenen alanlar konusunda kayda değer deneyimi bulunmayan kişiler olması hâlinde, daha fazla detaya yer verilmesi gerekebilir,*
 - *Belirli türlerdeki iç kontrol eksiklerinin bildirimine ilişkin mevzuat hükümleri.*
- *Yönetim ve üst yönetimden sorumlu olanlar denetçinin denetim sırasında tespit ettiği önemli eksikliklerin önceden farkında olabilir ve maliyet veya diğer kaygılardan dolayı bu eksiklikleri gidermemeyi tercih etmiş olabilir. Düzeltici işlemlerin uygulanmasından doğacak maliyet ve faydaların değerlendirilmesi sorumluluğu yönetime ve üst yönetimden sorumlu olanlara aittir.*
- *Denetçinin daha önceki bir denetimde önemli bir eksikliği yönetime ve üst yönetimden sorumlu olanlara bildirmiş olması, düzeltici işlemler henüz yapılmamışsa denetçinin aynı bildirim tekrar etme zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Daha önceden bildirilen önemli bir eksikliğin düzeltilmemiş olması hâlinde, cari yıla ait bildirimde önceki yıl yapılan bildirimde yer alan açıklama tekrarlanabilir veya sadece bir önceki bildirimde atıfta bulunulabilir. Denetçi*

yönetime veya -uygun hâllerde- üst yönetimden sorumlu olanlara söz konusu önemli eksikliğin neden giderilmediğini sorabilir. Mantıklı bir açıklama olmaksızın eksikliğin giderilmemiş olması da başlı başına önemli bir eksiklik olabilir.

3. Sonuç

Doğru ve güvenilir bilginin en temel katma değer aracı olarak görüldüğü günümüz şartlarında, işletmeler açısından rekabet sadece satış, kar, devamlılık üzerinden kurgulanmamalıdır. Bu hususlar elbette işletmelerin güdüsel olarak en çok odaklandığı konuların başında gelmektedir fakat bunları oluşturan ve devam ettiren ana akım hususlar çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Günümüz piyasa şartlarında hem karlılığı hem de devamlılığı sağlayabilecek en önemli araç bilgidir. Bilginin elde edilmesi ve kullanılması süreçlerinin bu denli araştırılması ve incelenmesi tesadüf eseri değildir.

Bu noktada önemi giderek anlaşılan bilginin işletmeler açısından oluşturulduğu ve aktarıldığı alanlar ise finansal tablolarıdır. Gerek yönetim politikaları gerek yasal düzenlemeler günün sonunda bireysel karlılıktan ziyade bütünsel bir bilgi akışının elde edilmesi konusuna odaklanmıştır. Bu nedenle işletmeler özelinde oluşturulan fakat bütün bir ekosistemi etkileme ve yönlendirme kabiliyeti olan finansal bilgiler, sunan işletmelerin iddiası olarak düşünülmelidir. Bu nedenle çok yönlü ele alınmalı ve detaylı şekilde incelenmelidir. Bunun için geliştirilmiş olan onlarca modelin varlığı, konunun önemini biraz daha gözler önüne sermektedir. İşte bu yönetsel politikaların bütününe ifade eden iç kontrol yapıları, işletmelerin varlıklarının korunması, doğru bilginin elde edilmesi ve raporlanmasını amaç edinmektedir.

Bu yapı kendi içerisinde müstakil bileşenleri barındırarak aşama aşama doğru bilginin elde edilmesi ve katma değer oluşturulması amacıyla kullanılmaktadır. Bu noktada işletmelerin bireysel inisiyatifleri ile kurdukları ve yasal düzenlemelerden ziyade tavsiye kararları ve raporlar ile desteklenen iç kontrol yapısı, tıpkı finansal tablolar gibi denetlenmeli ve makul seviyede faaliyetlerine devam etmesi sağlanmalıdır.

İşletmelerin finansal ve finansal olmayan süreçlerini dışarıdan başka bir göz tarafından denetlenmesi olarak özetlenebilen bağımsız denetim, işletmelerin süreçlerini denetleyerek tüm paydaşları ilgilendiren bir görüş bildirmektedir. İşletmeyi konu alan tüm operasyonlar (satın alma, devralma, hisse satışı vb.) bağımsız denetim görüşüne göre tamamlanmakta ya da vazgeçilmektedir. Bu nedenle bağımsız denetim işletmelerin finansal süreçleri açısından önemli bir güvence hizmeti sunmaktadır. Bu süreç içerisinde denetçilerin kullandıkları, işletme ve yönetimi hakkında fikir sahibi olacakları temel denetim kanıtlarından birisi de iç kontrol yapısıdır.

Denetçiler iç kontrol yapısı özelinde yaptıkları denetimler sayesinde, genel denetime ilişkin önemli ipuçlarını elde edebileceklerdir. İç kontrol yapısının denetimi, denetçinin inisiyatifine bırakılmamış, genel kabul görmüş denetim standartlarında uyması gereken asgari denetim prosedürlerine eklenmiştir. Bu nedenle denetçi, işletmenin iç kontrol yapısını mutlaka denetlemeli ve gerekli durumlarda üst

yönetime aksaklıkları ve eksiklikleri bildirmelidir. İşletmelerin en temel motivasyonlarının ve tutumlarının öğrenilebileceği alan olan iç kontrol yapıları, denetçiler için çok önemli bir denetim kanıtı olma özelliğine sahiptir. Karşılıklı etkileşim içerisinde ilerleyen bağımsız denetim ve iç kontrol, günün sonunda işletmeler için değer oluşturacak bilginin ortaya çıkması için başvurulan yöntemlerdendir.

Kaynaklar

- Aksoy, T. (2005). Bağımsız Denetim Şirketleri İçin Ulusal ve Uluslararası Düzenlemelerle Uyumlu Çok Yönlü Bir İç Kontrol Anket Formu Önerisi. *Mali Çözüm Dergisi*, 73, 168-202.
- Bozkurt, N. (1995). Bağımsız Denetimde İç Kontrol Yapısının Tanınması Ve Kontrol Riskinin Değerlendirilmesi. *Öneri Dergisi*, 1(2), 29-34.
- COSO (2013), Internal Control - Integrated Framework. COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Tradeway Commission)
- Demir, M., Ülker, Y., & Arslan, Ö. (2018). İç Kontrol, İç Denetim Ve Bağımsız Denetim İlişkisi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(5), 82-104.
- Fadzil, F. H., Haron, H., & Jantan, M. (2005). Internal Auditing Practices And Internal Control System, *Managerial Auditing Journal*
- Göçen, C. A. (2010). Kurumsal Yönetim, İç Kontrol Ve Bağımsız Denetim: Parmalat Vakası. *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*, (97).
- Güredin, Ersin, *Denetim ve Güvence Hizmetleri*, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2010
- Güler, F., & KINAY, B. Yeni TTK'ya Göre, Bağımsız Denetim Kapsamına Alınması Muhtemel İşletmelerin İç Kontrol Sisteminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği.
- Kepekçi, C. (2004). *Bağımsız Denetim*. Avcıol Basım Yayın, İstanbul
- Kıracı, M. (2004). Bir Bilgisayar Destekli Denetim Tekniği Olarak Paralel Simulasyon Tekniği. *Mali Çözüm Dergisi*, (68), 201-210.
- Özbek, Çetin., *İç Denetim, Kurumsal Yönetim, Risk Yönetimi, İç Kontrol*, Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları, Yayın No:3, Cilt I ve II, İstanbul, 2013
- Sabuncu, B. (2017). İşletmelerde iç denetim ve iç kontrol ilişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 161-174.
- Saltık, Nihal. (2006), *İç Kontrol Öz değerlendirme*, T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, İç Kontrol Merkezi Uyumlaştırma Dairesi, Ankara
- SPK (2014) Seri:X, No:22 "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ" Çerçevesinde Bağımsız Denetim Çalışmalarında Dikkat Edilmesi Gerekli Hususlar, Erişim adresi: <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=534&fn=534.pdf>
- Tanyeri, A., & Memiş, M. Ü. (2017). Bağımsız Denetimin Etkinliği Açısından İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi Ve Komitelerin Önemi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 9(1), 61-77.
- Tuan, Koray. "Bağımsız Dış Denetim Sürecinde İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi", *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 13.2, 2009, 1-15.
- Tunçay, D.(2011), *İç Kontrol İle İç Denetimin Bağımsız Denetim Açısından Önemi ve Bir Anket Çalışması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Türedi, H., & Karakaya, G. (2015). COSO İç Kontrol Modeli ve Kontrol Ortamı. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 52(602), 67-76
- Türedi, H., Karakaya, G., & İldem, M. (2015). Kurumsal yönetim ve iç denetim ilişkisi. *Sayıştay Dergisi*, 96, 55-74
- Yalman, S. (2014), *İç Kontrol İle İç Denetimin Bağımsız Denetim Açısından Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yavaşoğlu, Mustafa (2001). *Sermaye Piyasası Mevzuatında Bağımsız Denetim*, Seçkin Yayıncılık, Ankara

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20200\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20200(1).pdf)

(KGK- Kamu Gözetim Kurumu, BDS 200), Erişim Tarihi: 01.08.2020

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDSyeni11092019/BDS_265.pdf

(KGK- Kamu Gözetim Kurumu, BDS 260), Erişim Tarihi: 03.09.2020

Muhasebe Kariyeri Tercihi: Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*

(Accounting as a Career Preference: A Research on Associate Degree Students)

İbrahim APAK^a

^a Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, apakibrahim@aksaray.edu.tr, ORCID ID: [0000-0002-5404-0361](https://orcid.org/0000-0002-5404-0361)

Anahtar Kelimeler:

Muhasebe,
Kariyer,
Muhasebe mesleği

Makale türü:

Araştırma

Keywords:

Accounting,
Career,
Accounting
profession

Paper type:

Research

Öz

Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin muhasebe kariyeri tercihinde etkili olan motivasyonların belirlenmesidir. Bu kapsamda, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü öğrencilerine bir anket uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin %72,6'sı muhasebe kariyeri yapmak istemektedir. Muhasebe kariyeri yapmak isteyen öğrencilerin öncelikli motivasyonları "kendi işini yapma, iyi ve düzenli gelir, her zaman geçerli bir meslek, saygın ve prestijli bir meslek olması"dır. Muhasebe kariyeri yapmak istemeyen öğrencilerin öncelikli motivasyonları "yaşam tarzına uymama, sayısal olma, ilgi çekici olmama, sosyalleşmeyi engelleme"dır. Ayrıca, öğrencilerin bulunduğu sınıf düzeyi arttıkça, muhasebe kariyeri tercihi motivasyonlarına katılım düzeyi azalmaktadır.

Abstract

This study aims to determine the motivations that affect students' choice of accounting career. In this context, a questionnaire was applied to the students of Aksaray University, Vocational School of Social Sciences, Department of Accounting and Tax Applications. According to the results of the analysis, 72.6% of students want to have an accounting career. The primary motivations of students who want to have an accounting career can be expressed as "doing their own business, high and regular income, always a valid profession, a respectable and prestigious profession". The primary motivations of students who do not want to have an accounting career can be summarized as "not fitting lifestyle, being numerical, not engaging, and preventing socialization". In addition, as the educational level of students increases, the level of participation in their motivation for accounting career choice decreases.

Başvuru/Received: 15.09.2020 | Kabul/Accepted: 01.10.2020 , iThenticate benzerlik oranı/similarity report: %

Atıf/Citation: Apak, İ. (2020). Muhasebe Kariyeri Tercihi: Ön Lisans Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *İşletme*, 1(2), 15-28.

*Bu çalışma 1-2 Eylül 2020 tarihlerinde düzenlenen "5th International Scientific Research E-Congress (IBAD - 2020)"de bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Muhasebeye ve muhasebe mesleğine yönelik olumsuz kalıp yargılar bulunmaktadır (Góis & Brás, 2013). Araştırmalarda bu yargıların aksini gösteren bulgulara rastlanıyor olsa da (Germanou, Hassal, & Tournas, 2009; Mbawuni, 2015; Jackling, Lange, Phillips, & Sewell, 2012) genel durum olumsuz yargıların (İpek, Öksüz, & Yücesan, 2017) varlığını desteklemektedir. Söz konusu bu yargılar, muhasebe alanında kariyer yapmak isteyen bireyleri de etkileyebilmektedir. Örneğin, son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Japonya'da muhasebe alanına kariyer yapmak isteyen bireylerin sayısında ciddi oranda düşüş yaşanmaktadır (Hsiao & Nova, 2016).

Muhasebe derslerine yönelik giriş dersleri, öğrencilerin muhasebe bölümünü tercih etme isteklerini ve muhasebe kariyeri yapma tercihlerini etkileyebilmektedir (Geiger & Ogilby, 2000). Benzer şekilde, eğiticilerin yaklaşımı da öğrencilerin muhasebeye olan ilgi ve alakaları üzerinde etkili olabilmektedir (Çelenk, Atmaca, & Horasan, 2010). Marriott ve Marriott (2003) öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarını ölçtükleri çalışmalarında dönem başında muhasebe mesleğine yönelik pozitif tutumun dönem sonunda önemli ölçüde azaldığını bulgulamışlardır. Bu durumu öğrencilerin muhasebe derslerini aldıkça muhasebeye bakışlarının olumsuz yönde etkilendiği şeklinde yorumlamak mümkündür.

Muhasebe mesleğine yönelik algı, muhasebe alanında kariyer yapacak bireylerin ilgisini çekebilmek için önemli bir faktördür (Góis & Brás, 2013). Çünkü bireyler muhasebe mesleğinde yapılan işlemlerin çok fazla sayısal olması ve sürekli tekrarlar içermesi nedeniyle sıkıcı olduğunu düşünmektedir (Larson, 2018). Söz konusu bu algının yönetilebilmesi ve tutumların yönlendirilebilmesi için mutlaka ölçümler gerçekleştirilmelidir. Muhasebeye giriş dersine ve muhasebe mesleğine yönelik algıyı inceledikleri çalışmalarında Manganaris ve Spathis (2012) muhasebe alanında çalışmayı düşünen öğrencilerin muhasebe derslerine ve muhasebe mesleğine daha pozitif baktıklarını bulgulamışlardır. Bu durum muhasebe kariyeri düşünen öğrencilerin üniversitenin ilk yıllarında muhasebeye yönelik algı ve tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Aksu ve Tursun (2018) çalışmalarında öğrencilerin motivasyon ve mesleki beklenti düzeylerinin akademik başarıları üzerinde önemli düzeyde etkili olduğunu bulgulamışlardır. Dolayısıyla öğrencilerin muhasebeye ilişkin algısı ve tutumu pozitif yönde korunabildiğinde/geliştirilebildiğinde hem akademik hem de gelecekte mesleki bakımdan başarılı olabileceklerini söylemek mümkündür.

Hoai, Thi, ve Thanh (2016) çalışmalarında öğrencilerin eğitim aldıkları bölümleri tercih etmelerinde kariyer fırsatları, istikrar ve yükselme gibi faktörlerin etkisi altında olduğunu belirtmektedirler. Başka bir ifadeyle mezun olduktan sonraki potansiyel kariyer fırsatları, öğrencilerin üniversite bölüm tercihleri üzerinde etkili olabilmektedir. Diğer mesleki kariyer alanlarında olduğu gibi muhasebe alanında iş fırsatları ve çeşitli faktörler tercih noktasında etkili olabilmektedir. Ali ve Tinggi (2013) iş imkânlarının öğrencileri muhasebe alanında eğitim almaya yönlendirmekte önemli etkiye sahip olduğunu bulgulamışlardır. Bunun yanı sıra Umar (2014) kariyer

tercihinde aile etkisi, kişisel tercih, gelir, prestij ve gelecek fırsatı muhasebe alanında kariyer tercihinde etkili olduğunu bulgulamıştır. Temelli (2019) muhasebe meslek tercihinde "mesleki çekicilik", "mesleki beklenti" ve "aile ve çevrenin etkisi" olmak üzere üç faktör belirlemiştir. Öz vd. (2017) muhasebe mesleğini tercih eden bireylerde "kişisel ilgi", "sosyal statü" ve "çevre etkisi" olma üzere üç faktörün etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Literatürde yer alan bu bulgular bireylerin kariyer tercihlerinde çok sayıda faktörün karar süreçlerinde rol oynadığını göstermektedir. Bu çalışmada öğrencilerin muhasebe alanında kariyer yapma/yapmama kararlarında etkili olan motivasyonlar ve öğrencilerin karar süreçlerinde etkili olan motivasyonların tespit edilmesi ele alınmaktadır. Öğrencilerin demografik özellikleri ve motivasyonların fark testlerine yer verilmektedir. Ayrıca literatürde muhasebe kariyeri tercihinin yönelik çalışmalar bu çalışmanın bulgularıyla karşılaştırılmalı olarak yorumlanmaktadır.

1. Literatür Taraması

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması ile ön lisans, lisans öğrencileri ve muhasebe kariyeri kapsamındaki çalışmalar öncelikli olarak ele alınmıştır. Literatür taraması ile araştırmada elde edilen bulguların kıyaslanmasına imkan sağlanmış ve yorumlanmıştır.

Hsiao ve Nova (2016) yapmış oldukları çalışmada kariyer tercihi olarak muhasebeyi seçen Y kuşağı bireylerin kariyer tercihinde etkili olan faktörleri ele almaktadırlar. Araştırmada elde edilen bulgulara göre (n=665) muhasebe alanında kariyer yapan insanları yaratıcılık, bağımsızlık, mücadeleci ve dinamik çevre, iş güvencesi, para kazanma, iş fırsatları ve arkadaş-öğreticiler gibi diğer önemli kişiler olarak bulgulamışlardır. Ayrıca bireylerin insanlarla çalışma, topluma ve aileye katkı sunma gibi sosyal faktörlerden etkilenmediğinin ifade edildiğine yer verilmektedir.

Dinç (2008) yapmış olduğu çalışmada, meslek yüksekokullarının muhasebe programlarında okuyan öğrencilerin muhasebe mesleğinde kariyer yapmalarında etkili olan faktörleri incelemektedir. Karadeniz bölgesinde 10 meslek yüksekokulunda muhasebe programlarında okuyan (n=649) öğrencilere anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre muhasebe mesleğini tercih etmede yüksek kazanç ve sorumluluk, mesleki bilgi ve beceri, mesleki tecrübe ve sosyal statü faktörleri etkili olmaktadır. Aile ve eğitim çevresi faktörlerinin ise düşük öneme sahip olduğu bulgulanmıştır.

Özdemir (2010) yapmış olduğu çalışmada, ön lisans öğrencilerinin kariyer planlamasında etkili olan faktörlerin tespit edilmesini ele almaktadır. Ege bölgesinde ön lisans muhasebe programlarında okuyan öğrencilere (n=639) anket uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre ön lisans öğrencilerinin meslek tercihinde etkili olan faktörler prestij, mesleki avantajlar ve mesleki güvence olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır.

Hunt, Falgiani ve Intrieri (2004) yapmış oldukları çalışmada muhasebe alanında olan ve olmayan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tepkilerini incelemiştir. 58 karakteristik özelliğin yer aldığı bir anketin uygulandığı çalışmada öğrenciler muhasebecileri sürekli olarak sayısal işlemlerle uğraşan kişiler olarak

tanımlamaktadırlar. Ayrıca muhasebe alanında olmayan öğrencilerin, muhasebe alanındaki öğrencilere kıyasla daha negatif algıya sahip oldukları bulgulanmıştır. Öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik bu tepkilerin kaynağının ise filmler, televizyon ve muhasebe dersleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekşi, Özçalıcı ve Büyükkonuklu (2011) yapmış oldukları çalışmada, farklı düzeyde öğrenim gören öğrencilerin muhasebecilik mesleğine bakış açılarını incelemişlerdir. Araştırma Kilis ilinde üniversite, meslek yüksekokulu ve lise düzeyindeki öğrencilere anket uygulanarak (n=256) gerçekleştirilmiştir. Meslek lisesi öğrencilerinin muhasebecilik mesleğinin itibar, kazanç, iş fırsatı, bağımsızlık, masa başı gibi özelliklere ilişkin algı ortalamaları daha yüksektir. Ayrıca öğrencilerin muhasebe mesleği algılamasında cinsiyete göre farklılık olmadığı bulgulanmıştır.

Germanou, Hassall ve Tournas (2009) yapmış oldukları çalışmada muhasebe alanındaki Malezya'lı ve İngiliz öğrencilerin benzerlikleri ve farklılıklarını ele almaktadır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik algılarının pozitif olduğu ve muhasebe algısı ile muhasebe kariyeri arasında güçlü bir korelasyon olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca Malezyalı ve İngiliz öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik algıları farklılaşmaktadır.

Jackling vd. (2012) yapmış oldukları çalışmada, Avustralyalı ve uluslararası öğrencilerin muhasebe alanında okumalarının ve muhasebe mesleğini yapmalarının altında yatan etkenleri ele almaktadırlar. Araştırma kapsamında öğrencilere (n=225) anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğrenciler muhasebe mesleğine karşı olumlu tutuma sahiptirler.

Akın ve Onat (2015) çalışmalarında muhasebe eğitimi alan ön lisans ve lisans öğrencilerinin (n=184) demografik özelliklere göre meslek seçimleri üzerinde farklılıklarını ele almışlardır. Elde edilen bulgulara göre muhasebe mesleğinin tercih edilmesinde iş olanaklarının fazla olması ve ihtiyaç duyulan bir meslek olması en yüksek ortalamaya sahip ifadelerdir.

Dibabe vd. (2015) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin muhasebe alanında kariyer tercihlerini etkileyen faktörleri incelemektedirler. Anket verilerinin analiziyle elde edilen bulgulara göre öğrencilerin (n=197) muhasebe alanında kariyer tercihlerinde yetenek, işyeri açma isteği, dinamik ve mücadeleci çevre ihtiyacı pozitif etkiye sahiptir. Ayrıca, iş imkânları, sorumluluk ve deneyim fırsatları kariyer tercihinde pozitif etkiye sahiptir.

Erduru vd. (2017) yapmış oldukları çalışmada muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik tutumlarını ele almışlardır. Araştırma Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu öğrencileri (n=157) ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre cinsiyet ile muhasebe meslek tercihi arasında istatistiki olarak anlamlı farklılığın olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Ticoi ve Albu (2018) yapmış oldukları çalışmada Romanya'da muhasebe kariyeri tercihinde etkili olan motivasyonların tespitini ele almaktadırlar. Öğrenciler (n=112) ve muhasebeciler (n=125) ile gerçekleştirilen araştırmada muhasebe kariyeri tercihinde

en etkili faktörlerin entelektüel motivasyon, sosyal ve finansal teşvikler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Temelli (2019) yapmış olduğu çalışmada muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe mesleği tercihinde etkili olan faktörleri incelemiştir. Araştırma Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri (n=234) ile gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre muhasebe mesleği tercihinde etkili olan değişkenler "mesleki çekicilik", "mesleki beklenti" ve "aile ve çevrenin etkisi" olmak üzere üç faktörde toplanmaktadır.

Mbawuni (2015) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik algı düzeyini incelemektedir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin muhasebe mesleğine yönelik algıları pozitifdir. İpek, Öksüz ve Yücesan (2017) ise çalışmalarında öğrencilerin genel olarak muhasebe mesleğine karşı olumlu tutum sergilediği ancak muhasebe mesleğinin yaratıcılığı, bağımsız çalışmayı engellediği ve kazanç konusunda gelecekte yeterli olmayacağını düşünen öğrencilerin de bulunduğunu ifade etmektedirler.

2. Araştırma

Araştırmanın amacı, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü öğrencilerinin kariyer tercihi olarak muhasebe mesleğini tercih etmelerinde ve etmemelerindeki motivasyonların tespit edilmesidir. Ayrıca araştırmada demografik özelliklere göre muhasebe kariyeri tercihi kararlarındaki farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgularla öğrencilerin muhasebe kariyeri tercih etme veya etmeme kararlarında öne çıkan motivasyonlar belirlenerek öğretilere ve diğer ilgi duyanlara katkı sunma imkanı ortaya çıkacaktır.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları bölümü, normal öğretim ve ikinci öğretime kayıtlı birinci, ikinci sınıf ve uzatmalı öğrencilere 2019-2020 güz dönemi sonunda anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20.0 programı ile analiz edilerek bulgular yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan anket üç kısımdan oluşmaktadır. Anketin birinci kısmında demografik özelliklerin tespit edilmesine yönelik sorular yer almaktadır. İkinci ve üçüncü kısımlarda ise muhasebe mesleğini kariyer tercihi olarak isteyenlerin ve istemeyenlerin motivasyonlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ankette yer alan ifadeler Özdemir (2010), Akın ve Onat (2015) çalışmalarında yer alan ve 5'li likert ölçeğine göre (1-Kesinlikle katılmıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum) düzenlenmiş ifadelerden yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden 62 anket verisi elde edilmiştir. Toplam katılımcı sayısı ele alındığında bölümde kayıtlı öğrencilerin %27'sine ulaşılabildiği görülmektedir.

2.2. Analiz ve Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, okuduğu sınıf, lise türü, çalışma durumu ve kurum türü, normal öğretim-ikinci öğretim, daha önce muhasebe dersi alma durumu, tercih isteği/sırası ve gelecekte muhasebe mesleğini yapma isteğine ilişkin sorulara verilen yanıtlara ait sayısal verilere Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1. Demografik özellikler

	n	%		n	%
1.Cinsiyet			6.Daha önce muhasebe dersi aldınız mı?		
Kadın	29	46,8	Evet	15	24,2
Erkek	33	53,2	Hayır	47	75,8
Toplam	62	100,0	Toplam	62	100,0
2.Okuduğu sınıf			7.Bölümü isteyerek mi tercih ettiniz?		
1. Sınıf	41	66,1	Evet	45	72,6
2. Sınıf	19	30,6	Hayır	17	27,4
Uzatmalı	2	3,2	Toplam	62	100,0
3.Mezun olunan lise türü			8.Bölümünüz kaçınıcı tercihinizdi?		
Genel Lise	3	4,8	1-5	45	72,6
Anadolu Lisesi	12	19,4	6-10	10	16,1
Ticaret Lisesi	5	8,1	11-15	5	8,1
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	19	30,6	16 ve üzeri	2	3,2
Sosyal Bilimler Lisesi	2	3,2	Toplam	62	100,0
İmam Hatip Lisesi	14	22,6	9.Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?		
Temel Lise	5	8,1	Evet	14	22,6
Diğer	2	3,2	Hayır	48	77,4
Toplam	62	100,0	Toplam	62	100,0
4.Normal öğretim – İkinci öğretim?			10.Çalıştığınız kurumu nasıl tanımlarsınız?		
Normal Öğretim	48	77,4	Kamu sektörü	4	6,5
İkinci Öğretim	14	22,6	Özel Sektör	7	11,3
			Muhasebe Bürosu	3	4,8
Toplam	62	100,0	Toplam	14	22,6
5.Gelecekte muhasebe mesleğini yapmak ister misiniz?			11.Çalıştığınız işte doğrudan muhasebe ile temas halinde misiniz?		
Evet	45	72,6	Evet	7	11,3
Hayır	17	27,4	Hayır	7	11,3
Toplam	62	100,0	Toplam	14	22,6

Tablo 1’de yer alan bilgilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı 29 kadın, 33 erkek şeklindedir. Öğrencilerin 41’i birinci sınıf, 19’u ikinci sınıf ve 2’si uzatmalıdır. Mezun olunan lise türü ele alındığında öğrencilerin %30,6’sı mesleki ve teknik anadolu liselerinden mezun olmuştur. 48 normal öğretim, 14 ikinci öğretim öğrencisinin katıldığı araştırmada öğrencilerin %72,6’sının kariyer planında muhasebe mesleği yer almaktadır. Öğrencilerin %75,8’i daha önce hiç muhasebe dersi almamıştır. Öğrencilerin %72,6’sı bölümü isteyerek tercih ettiklerini ve ilk beş tercihleri arasında yer verdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 14’ü hâlihazırda bir işte çalıştıklarını ve üç öğrenci muhasebe bürosunda olduğunu ifade etmiştir. Çalışan öğrencilerin yarısı çalıştıkları yerde muhasebe ile temas içinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca demografik özelliklerden cinsiyet ve muhasebe

alanında kariyer yapma isteği ele alındığında kadınların %80'i evet şeklinde yanıtlarken, erkeklerde bu oranın %66 şeklinde olduğu görülmektedir. Araştırmada analizlerinden önce verilerin güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla testler gerçekleştirilmiş ve Cronbach's Alpha değerlerine Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Güvenirlilik Testi Sonuçları

	Cronbach's Alpha	Madde sayısı
1.Muhasebe mesleğini tercih etme motivasyonları	,975	31
2.Muhasebe mesleğini tercih etme kararında etkili motivasyonlar	,823	6
3.Muhasebe mesleğini tercih etmeme motivasyonları	,951	31
4.Muhasebe mesleğini tercih etmeme kararında etkili motivasyonlar	,815	6

Sosyal bilimlerdeki araştırmalarda Cronbach's Alpha değerinin 0,60 ve üzerinde olması durumunda verilerin analiz için güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Loewenthal, 2004). Araştırmanın anketinde yer alan dört başlık altında verilen ifadelerin yanıtlarına ilişkin güvenilirlik testleri sonucunda Cronbach's Alpha değerlerinin 0,60'ın üzerinde olduğu ve dolayısıyla verilerin analiz için güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma anketinde demografik sorular içerisinde yer alan "Gelecekte muhasebe mesleğini yapmak ister misiniz?" sorusunun yanıtına göre öğrencilere farklı ifade gruplarına ilişkin sorular yönlendirilmiştir. Muhasebe mesleğini yapmak isteyen öğrencilerin motivasyonlarının tespit edilmesi amacıyla muhasebe mesleğini tercih etme ve karar sürecinde etkili motivasyonlara ilişkin ifadeleri 5'li likert ölçeğine göre derecelendirmeleri istenmiştir. Muhasebe mesleğini tercih etme motivasyonlarının yanıt ortalamalarına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Muhasebe Mesleğini Tercih Etme Motivasyonlarının Yanıt Ortalamaları

İfadeler*	Ort.	Std. Sapma
30.Kendi işimin patronu olmayı istiyor olmam	4,14	1,014
27.Muhasebe mesleğini yapabilecek kabiliyetim olması	4,04	0,903
24.Güven esasına dayanan bir meslek olması	4,02	1,118
23.Disiplinli ve düzenli çalışma gerektiren bir meslek olması	4,00	1,168
8.Masa başında çalışma isteğim	3,91	1,276
10.Her zaman ihtiyaç duyulan geçerli bir meslek olması	3,87	1,120
11.Uzun dönemli iyi bir gelir düzeyi	3,86	1,173
20.Serbest çalışma imkânı sunuyor olması	3,82	1,154
29.Kariyer yapma olanağı sunuyor olması	3,81	1,029
31.İş olanakları fazla olması	3,81	1,160
1.Mesleğin esnek bir kariyer imkânı sağlaması	3,80	1,079
3.Mesleki ilerleme fırsatlarının çokluğu	3,78	1,185
4.Mesleğin getireceği sosyal prestij	3,78	0,997
17.Risk almayı seviyor olmam	3,78	1,020
21.Saygın bir meslek olduğunu düşünüyor olmam	3,78	1,020
26.Beklentilerimi karşılayan bir meslek olması	3,78	1,020
7.Mesleğin iyi bir fiziksel çalışma ortamı sağlaması	3,76	1,069
25.Almış olduğum eğitimle örtüşüyor olması	3,76	1,351
9.Çalışma saatlerindeki esneklik	3,73	1,304

12.İş güvencesi sağlaması	3,73	1,176
16.Muhasebe mesleğini seviyor olmam	3,73	1,136
6.Mesleğin vermiş olduğu otorite gücü	3,71	1,036
2.Mesleğin sosyalleşmeme sağlayacağı katkılar	3,69	1,041
5.Mesleğin bağımsız bir iş ortamı sağlaması	3,60	1,136
13.İlgi çekici bir meslek olması	3,51	1,236
22.Sayısal verilerle uğraşmayı seviyor olmam	3,51	1,236
28.Kayıt dışı ekonominin önüne geçme amacı	3,37	1,113
18.Yaşam tarzıma uygun bir meslek olması	3,32	1,308
19.Hareketli ve dinamik bir meslek olması	3,31	1,240
15.Örnek aldığım kişiler meslek mensubu olması	3,11	1,172
14.Aile mesleği olması	2,47	1,342

* Ortalamalara göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Tablo 3'te yer alan yanıt ortalamalarına göre öğrencilerin en yüksek ortalamaya sahip muhasebe mesleğini tercih etme motivasyonunun "*Kendi işimin patronu olmayı istiyor olmam*" şeklinde olduğu görülmektedir. Bunu takiben "*Muhasebe mesleğini yapabilecek kabiliyetim olması, Güven esasına dayanan bir meslek olması ve Disiplinli ve düzenli çalışma gerektiren bir meslek olması*" motivasyonları gelmektedir. En düşük ortalamaya sahip motivasyonlar ise "*Aile mesleği olması ve Örnek aldığım kişiler meslek mensubu olması*" motivasyonlarıdır. Öğrencilerin muhasebe mesleğini tercih etme kararlarında etkili olan motivasyonların yanıt ortalamalarına Tablo 4'te yer verilmektedir.

Tablo 4. Muhasebe Mesleğini Tercih Etme Kararında Etkili Motivasyonların Yanıt Ortalamaları

İfadeler*	Ort.	Std. Sapma
1.Tamamen Kendi Kararım ve Meslek Araştırmalarım	3,51	1,079
4.Ailemin Telkinleri	3,02	1,303
2.Mesleğin İçinde Bulunan Yakın Çevremin Telkinleri	2,93	1,371
6.Okuduğum okullardaki ders sorumluları	2,57	1,371
3.Yakın Arkadaş Çevremin Telkinleri	2,55	1,422
5.Akrabalarımın telkinleri	2,27	1,353

* Ortalamalara göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Tablo 4'te yer alan yanıt ortalamalarına göre öğrencilerin muhasebe mesleğini tercih etme kararlarında "*Tamamen Kendi Kararım ve Meslek Araştırmalarım*" ifadesinin en etkili olduğu görülmektedir. Öğrenciler muhasebe mesleğini tercih ederken muhasebe mesleğine yönelik bilgi edindiklerini ve kendi kararlarını verdiklerini belirtmektedirler. Yakın arkadaş, akraba gibi çevrelerin muhasebe mesleğine yönelik aldıkları kararda daha az etkili olduğunu ifade etmektedirler. Öğrencilerin muhasebe mesleğini tercih etmeme motivasyonlarının yanıt ortalamalarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. Muhasebe Mesleğini Tercih Etmeme Motivasyonlarının Yanıt Ortalamaları

İfadeler*	Ort.	Std. Sapma
18.Yaşam tarzıma uygun bir meslek olmaması	3,47	1,231
24.Güven esasına dayanan bir meslek olması	3,18	1,425
1.Mesleğin esnek bir kariyer imkânı sağlamaması	3,12	1,317
22.Sayısal verilerle uğraşmayı sevmiyor olmam	3,06	1,435
13.İlgi çekici bir meslek olmaması	3,00	1,369
16.Muhasebe mesleğini sevmiyor olmam	3,00	1,458
23.Disiplinli ve düzenli çalışma gerektiren bir meslek olması	2,88	1,269
2.Mesleğin sosyalleşmeme sağlayacağı zarar	2,76	1,300
12.İş güvencesi sağlamaması	2,76	1,348
26.Beklentilerimi karşılayan bir meslek olmaması	2,76	1,562
19.Hareketli ve dinamik bir meslek olmaması	2,71	1,448
28.Kayıt dışı ekonominin önüne geçme amacı	2,65	1,169
3.Mesleki ilerleme fırsatlarının azlığı	2,53	1,281
4.Mesleğin sosyal prestij getirmemesi	2,53	1,179
6.Mesleğin otorite gücü sağlamaması	2,53	1,375
9.Çalışma saatlerindeki esneklik	2,53	1,179
7.Mesleğin iyi bir fiziksel çalışma ortamı sağlamaması	2,41	1,176
15.Örnek aldığım kişilerin meslek mensubu olmaması	2,41	1,326
17.Risk almayı sevmiyor olmam	2,41	1,278
20.Serbest çalışma imkânı sunuyor olmaması	2,41	1,004
14.Aile mesleği olması	2,38	1,360
8.Masa başında çalışmama isteği	2,35	1,367
11.Uzun dönemli iyi bir gelir düzeyi sunmaması	2,35	1,222
5.Mesleğin bağımsız bir iş ortamı sağlamaması	2,29	1,263
27.Muhasebe mesleğini yapabilecek kabiliyetim olmaması	2,29	1,312
31.İş olanakları fazla olmaması	2,29	1,404
25.Almış olduğum eğitimle örtüşüyor olmaması	2,24	1,393
29.Kariyer yapma olanağı sunuyor olmaması	2,24	1,437
10.Her zaman ihtiyaç duyulan geçerli bir meslek olmaması	2,18	1,237
30.Kendi işimin patronu olmayı istemiyor olmam	2,12	1,409
21.Saygın bir meslek olmadığını düşünüyor olmam	2,00	1,061

* Ortalamalara göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Tablo 5'te yer alan yanıt ortalamalarına göre öğrencilerin en yüksek ortalamaya sahip muhasebe mesleğini tercih etmeme motivasyonunun "Yaşam tarzıma uygun bir meslek olmaması" şeklinde olduğu görülmektedir. Bunu takiben "Güven esasına dayanan bir meslek olması, Mesleğin esnek bir kariyer imkânı sağlamaması ve Sayısal verilerle uğraşmayı sevmiyor olmam" motivasyonları gelmektedir. En düşük ortalamaya sahip motivasyonlar ise "Kendi işimin patronu olmayı istemiyor olmam ve Saygın bir meslek olmadığını düşünüyor olmam" motivasyonlarıdır. Öğrencilerin muhasebe mesleğini tercih etmeme kararlarında etkili olan motivasyonların yanıt ortalamalarına Tablo 6'da yer verilmektedir.

Tablo 6. Muhasebe Mesleğini Tercih Etmeme Kararında Etkili Motivasyonların Yanıt Ortalamaları

İfadeler*	Ort.	Std. Sapma
4.Ailemin Telkinleri	2,88	1,616
1.Tamamen Kendi Kararım ve Meslek Araştırmalarım	2,76	1,480
5.Akrabalarımın telkinleri	2,59	1,278
2.Mesleğin İçinde Bulunan Yakın Çevremın Telkinleri	2,47	1,281
3.Yakın Arkadaş Çevremın Telkinleri	2,41	1,278
6.Okuduğum okullardaki ders sorumluları	2,35	1,272

* Ortalamalara göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Tablo 6'da yer alan yanıt ortalamalarına göre öğrencilerin muhasebe mesleğini tercih etmeme kararlarında "Ailemin Telkinleri" ifadesinin en etkili olduğu görülmektedir. Öğrenciler muhasebe mesleğini tercih etmeme kararlarında en fazla ailelerinin telkinlerini göz önünde bulundurarak karar verdiklerini belirlemektedirler. Yakın arkadaş çevresi, okudukları okullardaki ders sorumlularının muhasebe mesleğine yönelik aldıkları kararda daha az etkili olduğunu ifade etmektedirler.

Muhasebe mesleği tercihinin demografik özelliklere göre farklılaşma durumunun incelenmesi amacıyla Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis¹ testleri uygulanmıştır. Muhasebe mesleğini tercih etme motivasyonları, muhasebe mesleğini tercih etme kararında etkili motivasyonlar, muhasebe mesleğini tercih etmeme motivasyonları ve muhasebe mesleğini tercih etmeme kararında etkili motivasyonlarının (dört motivasyon grubu) cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Tablo 7'de test sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 7. Muhasebe Mesleğini Tercih Etme Kararında Etkili Motivasyonlar ve Cinsiyet

	Compute_Positive_Etki
Mann-Whitney U	137,000
Wilcoxon W	413,000
Z	-2,640
Asymp. Sig. (2-tailed)	,008
Cinsiyet	Mean
Kadın	2,5000
Erkek	3,1818
a. Grouping Variable: Cinsiyet	

Tablo 7'de Sig. (2-tailed) değeri 0,05'ten küçük olduğu için "muhasebe mesleğini tercih etme kararında etkili motivasyonlar" cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Diğer motivasyon grupları cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Tablo 7'de yer alan ortalama değerlere göre muhasebe mesleğini tercih etmede etkili olan motivasyonların ortalaması erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir. Başka bir ifadeyle muhasebe mesleğini tercih eden erkeklerin tercih kararında etkili olan motivasyonlara katılım düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir. Dört motivasyon grubu ile öğrencinin bulunduğu sınıfa göre farklılığın incelenmesi için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına Tablo 8'de yer verilmektedir.

¹ Örneklem yapısı nedeniyle non-parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 8. Muhasebe Mesleğini Tercih Etmeme Motivasyonları ve Sınıf

	Compute_Negative
Chi-Square	4,070
df	1
Asymp. Sig.	,044
a. Kruskal Wallis Test	
b. Grouping Variable: Okuduğu Sınıf	
Okuduğu Sınıf	Mean
1.Sınıf	2,4226
2.Sınıf	2,8548

Tablo 8’de yer alan test sonuçlarına göre Sig. değeri 0,05’ten küçük olduğu için “muhasebe mesleğini tercih etmeme motivasyonları” öğrencinin bulunduğu sınıfa göre farklılaşmaktadır. Diğer motivasyon grupları öğrencinin bulunduğu sınıfa göre farklılaşmamaktadır. Tablo 8’de yer alan ortalama değerlere göre 2. sınıf öğrencilerinin muhasebe mesleğini tercih etmeme motivasyonlarına katılım düzeyi 1. sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir. Başka bir ifadeyle öğrenciler muhasebe derslerini aldıkça muhasebe mesleğini kariyer tercihi olarak seçme motivasyonlarına katılım düzeyi azalmaktadır.

Dört motivasyon grubu ile birinci öğretim ve ikinci öğretim olma durumu değişkenine göre farklılığın test edilmesi amacıyla uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre farklılaşma tespit edilememiştir. Dört motivasyon grubu ile öğrencilerin daha önce muhasebe dersi alma durumu değişkenlerinin fark testi için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına Tablo 9’da yer verilmektedir.

Tablo 9. Muhasebe Mesleğini Tercih Etme Kararında Etkili Motivasyonlar ve Daha Önce Muhasebe Dersi Alma Durumu

	Compute_Positive_Etki
Mann-Whitney U	101,500
Wilcoxon W	731,500
Z	-2,011
Asymp. Sig. (2-tailed)	,044
a. Grouping Variable: Daha önce muhasebe dersi alma durumu	
Daha önce muhasebe dersi alma durumu	Mean
Evet	3,4167
Hayır	2,6667

Tablo 9’da yer alan test sonuçlarına göre Sig. (2-tailed) değeri 0,05’ten küçük olduğu için “muhasebe mesleğini tercih etme kararında etkili motivasyonlar” öğrencinin daha önce muhasebe dersi alma durumuna göre farklılaşmaktadır. Diğer motivasyon grupları öğrencinin daha önce muhasebe dersi alma durumuna göre farklılaşmamaktadır. Tablo 9’da yer alan ortalama değerlere göre daha önce muhasebe dersi almış olan öğrencilerin muhasebe mesleğini tercih etme motivasyonlarına katılım düzeyi daha önce muhasebe dersi almamış olanlara göre daha yüksektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ve dört motivasyon grubu değişkenleri için yapılan fark testlerinde bölümü isteyerek tercih etme, tercih sırası, çalışma durumu değişkenleri için istatistiki olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

3. Sonuç

Kariyer tercihi, çok sayıda faktörün etkisi altındadır. Bireyler gelecekte parçası olmak istedikleri mesleğin kararını verirken, mesleğin prestiji, gelir düzeyi, mesleki avantajları, sosyal statü, itibar vb. getirilerini göz önünde bulundurmaktadır. Muhasebe kariyeri tercihinde de diğer meslek gruplarında olduğu gibi çeşitli faktörler etki etmektedir. Ancak muhasebede dezavantajlı durum olumsuz kalıp yargılardır. Genellikle bireyler muhasebenin tek düze, sayısal ve sıkıcı olduğunu düşünmektedirler. Bu durum muhasebe mesleğine yönelik tercihleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Söz konusu olumsuz algı ve tutumun değiştirilebilmesi için ölçümler gerçekleştirilerek çözüm önerileri getirilmesi gerekmektedir.

Ön lisans öğrencilerinin muhasebe kariyeri tercih etmelerinde (veya etmemelerinde) etkili olan motivasyonların ve karar süreçlerinde etkili olan motivasyonların tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin %72,6'sının kariyer planı arasında muhasebe kariyerinin olduğu görülmektedir. Muhasebe kariyeri yapmak isteyen öğrencilerin motivasyonları ele alındığında ise en yüksek ortalamaya sahip ifadenin "*Kendi işimin patronu olmayı istiyorum olmam*" şeklinde olduğu görülmektedir. Buna ilave olarak "*Muhasebe mesleğini yapabilecek kabiliyetim olması, Güven esasına dayanan bir meslek olması ve Disiplinli ve düzenli çalışma gerektiren bir meslek olması*" motivasyonları gelmektedir. Muhasebe kariyeri tercih eden öğrencilerin motivasyonlarına bakıldığında önceliklerinin "*kendi işleri yapma, iyi ve düzenli gelir, her zaman geçerli bir meslek, saygın ve prestijli bir meslek olması*" olduğunu söylemek mümkündür. Öğrenciler muhasebe kariyeri yapma kararında etkili olan en yüksek ortalamaya sahip motivasyonu ise "*tamamen kendi kararım ve mesleki araştırmalarım*" olarak belirtmektedirler. Karar sürecinde ders sorumluları, arkadaş çevresi ve akrabalar daha az etkili olmaktadır.

Muhasebe kariyeri yapmak istemeyen öğrencilerin motivasyonları ele alındığında en yüksek ortalamaya sahip motivasyonun "*Yaşam tarzına uygun bir meslek olmaması*" şeklinde olduğu görülmektedir. Buna ilave olarak "*Güven esasına dayanan bir meslek olması, Mesleğin esnek bir kariyer imkânı sağlamaması ve Sayısal verilerle uğraşmayı sevmiyorum olmam*" motivasyonları gelmektedir. Muhasebe kariyeri tercih etmeyen öğrencilerin motivasyonlarına bakıldığında öne çıkan özelliklerin "*yaşam tarzına uymama, sayısal olma, ilgi çekici olmama, sosyalleşmeyi engelleme*" olduğunu söylemek mümkündür. Öğrenciler muhasebe kariyeri yapmama kararında etkili olan en yüksek ortalamaya sahip motivasyonu ise "*Ailemin Telkinleri*" olarak belirtmektedirler.

Öğrencilerin demografik özellikleri ve muhasebe kariyeri tercihi motivasyonları ele alındığında cinsiyet ile kariyer tercihi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu literatürdeki benzer bulguları (Ekşi, Özçalıcı, & Büyükkonuklu, 2011; Erduru, Deran, & Çelik, 2017) destekler niteliktedir. Demografik özelliklerde sınıf düzeyi ve muhasebe kariyeri tercihi ele alındığında, öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe, muhasebe kariyeri tercih etme motivasyonlarına katılım düzeyi ortalamaları azalmaktadır. Başka bir ifadeyle öğrenciler muhasebe derslerini aldıkça, muhasebe kariyeri tercihi motivasyonlarına katılım düzeyi azalmaktadır. Bu bulgu literatürdeki benzer bulguları (Marriott & Marriott, 2003) destekler niteliktedir.

Öğrencilerin muhasebe alanında kariyer tercihinin artırılabilmesi ya da hâlihazırda istekli olan öğrencilerin muhasebe kariyer tercihinden uzaklaştırılmaması için özellikle muhasebeye giriş derslerinde öğrencilere sorumluluklar düşmektedir. Öğrencilerin muhasebe derslerine yönelik ilgi ve alakalarının canlı tutulması, muhasebe mesleğini icra edenlerin görüşlerinin/beklentilerinin öğrencilere ulaştırılması vb. çalışmalarla muhasebeye yönelik algı ve tutum yönlendirilebilir. Gelecek çalışmalarda öğrencilerin yanı sıra muhasebe meslek mensupları ve öğretmenlerin de araştırma dâhiline alınması ile daha kapsamlı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

- Akın, O., & Onat, O. K. (2015). Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler: Demografik Farklılaşmalar Üzerine Bir Araştırma. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 8(15), 297-312.
- Aksu, İ., & Tursun, M. (2018). Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Motivasyon ve Beklenti Düzeylerinin Akademik Başarılarına Etkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 9(2), 17-31.
- Ali, S. S., & Tinggi, M. (2013). Factors Influencing the Students' Choice of Accounting as a Major. *The IUP Journal of Accounting Research and Audit Practices*, 12(4), 25-42.
- Çelenk, H., Atmaca, M., & Horasan, E. (2010). Marmara Üniversitesi'nde Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Muhasebe Alanına Bakış Açılarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Öneri*, 9(33), 159-171.
- Dibabe, T. M., Wubie, A. W., & Wondmagegn, G. A. (2015). Factors that Affect Students' Career Choice in Accounting: A Case of Bahir Dar University Students. *Research Journal of Finance and Accounting*, 6(5), 146-153.
- Dinç, E. (2008). *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 90-106.
- Ekşi, İ. H., Özçalıcı, M., & Büyükkonuklu, B. (2011). Meslek Algılanmasında Etkili Olan Faktörler: Muhasebecilik Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ekim, 67-80.
- Erduru, İ., Deran, A., & Çelik, S. (2017). Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Muhasebe Mesleğine Bakış Açılarının İncelenmesi: Ömer Halisdemir Üniversitesi Örneği. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 34-48.
- Geiger, M. A., & Ogilby, S. M. (2000). The first course in accounting: students' perceptions and their effect on the decision to major in accounting. *Journal of Accounting Education*, 18, 63-78.
- Germanou, E. T., Hassal, T., & Tournas, Y. (2009). Students' perceptions of the accounting profession : a work values approach. *Asian Review of Accounting*, 17(2), 136-148.
- Góis, C., & Brás, F. A. (2013). In the aftermath of the Bologna process: exploring the master students' perceptions on accounting in two portuguese higher education institutions. *The Spanish Journal of Accounting, Finance and Management Education*, 4, 34-55.
- Hoai, V. P., Thi, T. N., & Thanh, H. C. (2016). Factors Influence Students' Choice Of Accounting As A Major. *The 10th International Days of Statistics and Economics, September 8-10. Prague*.
- Hsiao, J., & Nova, S. P. (2016). Generational Approach to Factors Influencing Career Choice in Accounting. *Revista Contabilidade e Finanças*, 27(72), 393-407.
- Hunt, S. C., Falgiani, A. A., & Intrieri, R. C. (2004). The Nature and Origins of Students' Perceptions of Accountants. *Journal of Education for Business*, 79(3), 142-148.
- İpek, S., Öksüz, M., & Yücesan, M. (2017). Muhasebe Mesleğinin Öğrenciler Tarafından Algılanması: Ayyıcık Meslek Yüksekokulu Örneği. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 88-95.
- Jackling, B., Lange, P. d., Phillips, J., & Sewell, J. (2012). Attitudes towards accounting: differences between Australian and international students. *Accounting Research Journal*, 25(2), 113-130. doi:10.1108/10309611211287305

- Larson, R. B. (2018). Examining Student Perceptions of Business Majors in the US. *The International Journal of Management Education*, 16, 341-348.
- Loewenthal, K. M. (2004). *An introduction to psychological tests and scales* (2nd Edition b.). Hove: UK: Psychology Press.
- Manganaris, P., & Spathis, C. (2012). Greek students' perceptions of an introductory accounting course and the accounting profession. *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, 13, 59-85.
- Marriott, P., & Marriott, N. (2003). Are we turning them on? A longitudinal study of undergraduate accounting students' attitudes towards accounting as a profession. *Accounting Education*, 12(2), 113-133.
- Mbawuni, J. (2015). Examining Students' Feelings and Perceptions of Accounting Profession in a Developing Country: The Role of Gender and Student Category. *International Education Studies*, 8(6), 9-23.
- Öz, B., Önal, S., & Mat, M. (2017). Muhasebe Alanında Çalışma İsteğini Belirleyen Faktörlerin İncelenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-12.
- Özdemir, S. (2010). Ön Lisans Muhasebe Öğrencilerinin Kariyer Planlamasını Etkileyen Unsurlar: Ege Bölgesinde Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 12(2), 103-121.
- Temelli, F. (2019). Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Muhasebe Mesleği Seçiminde Etkili Olan Faktörler: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İİBF Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ağustos(Özel Sayı), 141-160.
- Țicoi, C.-F., & Albu, N. (2018). What factors affect the choice of accounting as a career? The case of Romania. *Accounting and Management Information Systems*, 17(1), 137-152.
- Umar, I. (2014). Factors Influencing Students' Career Choice in Accounting: The Case of Yobe State University. *Research Journal of Finance and Accounting*, 5(17), 59-62.